

Pojęcia kluczowe: *wrongful conception, wrongful birth, przesłuchanie stron, Trybunał Konstytucyjny, etyka*

Katarzyna Talkowska-Szewczyk

Dowód z przesłuchania stron postępowania w przypadku dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu *wrongful conception* oraz *wrongful birth*

ABSTRAKT

Przedmiotem niniejszego artykułu jest omówienie dowodu z przesłuchania stron w kontekście dochodzenia roszczeń wynikających z koncepcji *wrongful conception* oraz *wrongful birth*. Z uwagi na charakter tego dowodu ważne jest zdawanie sobie sprawy z obowiązujących w tym zakresie regulacji prawnych w celu podkreślenia w pismach procesowych oraz podczas rozprawy ważności tego środka dowodowego oraz sformułowania tez dowodowych w odpowiedni sposób, co wpływa na możliwość skutecznego ich dochodzenia.

I. DEFINICJA POJĘCIA *WRONGFUL BIRTH* ORAZ *WRONGFUL CONCEPTION*

Pojęcie *wrongful birth* dotyczy roszczeń wnoszonych przez rodziców dziecka urodzonego na skutek niedbalstwa ze strony pozwanego, przez które należy rozumieć zarówno wadliwą diagnozę, jak i brak informacji, a jej celem jest dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za nieoczekiwane urodzenie dziecka z wadami genetycznymi lub też innymi ciężkimi uszkodzeniami. Przez inne ciężkie uszkodzenia należy rozumieć stres emocjonalny, wydatki na pokrycie kosztów leczenia, utratę zarobków, wzrastające koszty urodzenia dziecka, a także ból oraz cierpienie¹. Zasadne jest wskazanie, że roszczenia wynikające z tzw. *wrongful birth* mają charakter deliktowy oraz oparte są na koncepcji złego lub krzywdzącego urodzenia. Przysługują one rodzicom urodzonego, lecz chorego dziecka, a oparte są na nieprawidłowym wykonaniu diagnostyki

¹ M. Nestorowicz, Odpowiedzialność cywilna lekarza i szpitala za *wrongful conception, wrongful birth, wrongful life* w orzecznictwie europejskim, „Prawo i Medycyna” 2007/3.

prenatalnej albo odmowie jej wykonania, które to działania umożliwiłyby (gdyby były przeprowadzone albo przeprowadzone w sposób prawidłowy) podjęcie decyzji co do możliwości terminacji ciąży. Roszczenia, które formułowane są w oparciu o tę koncepcję, dotyczą możliwości uzyskania odszkodowania za cierpienie, stres oraz zwrot wydatków związanych z opieką nad chorym dzieckiem. Natomiast przesłanką ich uzyskania jest wykazanie niedbalstwa lekarza (albo innego pracownika medycznego) za niespodziewane urodzenie dziecka z ciężką, nieuleczalną chorobą lub wadami genetycznymi².

Natomiast roszczenie oparte na *wrongful conception* odnosi się do sytuacji, w której dojdzie do urodzenia nieplanowanego dziecka na skutek nieprawidłowego zastosowania antykoncepcji, przeprowadzenia zabiegu sterylizacji w sposób niedbały, czy też nieprawidłowego przeprowadzenia zabiegu terminacji ciąży. Podmiotami legitymowanymi do dochodzenia roszczeń są rodzice dziecka³. Pojęcie to jest tłumaczone jako niechciane poczęcie⁴ albo jako nieplanowane poczęcie⁵. Zwrócić należy również uwagę na stanowisko T. Justyniańskiego, który wskazuje, że: „Z problemem *wrongful conception* (...) mamy do czynienia wówczas, gdy rodzice (lub jedno z nich) podjęli starania (najczęściej ze względów ekonomicznych) mające na celu uniknięcie poczęcia dziecka (ewentualnie jego urodzenia się), a ze względu na niewłaściwe postępowanie lekarza do poczęcia (lub odpowiednio urodzenia) jednak dochodzi. W efekcie rodzi się dziecko, zwykle zdrowe (...), ale niechciane”⁶. Odpowiedzialność odszkodowawcza w przypadku dochodzenia roszczeń z tytułu *wrongful conception* oparta jest głównie na następujących zdarzeniach sprawczych: zabiegu terminacji ciąży (aborcji), zabiegu sterylizacji oraz niewłaściwej antykoncepcji⁷.

Wyżej wskazane roszczenia początkowo wykształciły się na gruncie prawa amerykańskiego, a następnie zaczęły się pojawiać w orzecznictwie państw europejskich, w tym także Polsce⁸. Postępowania sądowych dotyczących wskazanych zagadnień w praktyce nie było dużo na gruncie orzecznictwa polskich sądów powszechnych w porównaniu z roszczeniami z tytułu typowych błędów medycznych. Zaznaczyć należy, że roszczenia oparte na *wrongful conception*, jak i *wrongful birth* za swoją podstawę uznają naruszenie prawa do świadomego planowania rodziny, w tym również wpływ tej sytuacji na zmianę ekonomiczną rodziców wbrew ich uprzedniej woli⁹. Roszczenia

2 P. Witczak-Bruś, *Wrongful law, wrongful birth, wrongful life*, „Palestra” 2020/11, s. 25–27.

3 M. Bieluk, *Sterylizacja jako przesłanka dochodzenia odpowiedzialności z tytułu wrongful conception*, „Prawo i Medycyna” 2017/2.

4 T. Justynski, *Poczęcie i urodzenie się dziecka jako źródło odpowiedzialności cywilnej*, Zakamycze 2003.

5 P. Szudejko, *Rozwój biologii i medycyny w świetle zasad demokratycznego państwa prawnego*, Warszawa 2018, s. 230.

6 T. Justynski, *Poczęcie i urodzenie się dziecka jako źródło odpowiedzialności cywilnej*, Zakamycze 2003.

7 M. Bieluk, *Sterylizacja jako przesłanka dochodzenia odpowiedzialności z tytułu wrongful conception*, „Prawo i Medycyna” 2017/2.

8 M. Nestorowicz, *Prawo medyczne. Komentarze i glosy do orzeczeń sądowych*, Warszawa 2017.

9 M. Bieluk, *Sterylizacja jako przesłanka dochodzenia odpowiedzialności z tytułu wrongful conception*, „Prawo i Medycyna” 2017/2.

budowane są w oparciu o założenie o charakterze etycznym, które należy sprowadzić do twierdzenia, że każde życie ludzkie powinno mieć określony poziom jakości, a jeżeli go nie osiąga, to może być ocenione jako „życie niewarte życia”¹⁰. Nie można stracić z pola widzenia tego, że możliwość dochodzenia tych roszczeń budzi ogromne emocje oraz dyskusje, biorąc pod uwagę etykę. Główną oś sporu oraz kontrowersje dotyczące tego rodzaju roszczeń można sprowadzić do braku możliwości pogodzenia stanowisk osób będących zwolennikami prawa do aborcji oraz osób, które głoszą poglądy *pro life* zmierzające do jak najszerzej ochrony życia poczętego¹¹.

Od momentu wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku w dniu 22.10.2020 r. w sprawie o sygn. akt. K 1/20, w którym to orzekł, że art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7.01.1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. nr 17, poz. 78, z 1995 r. nr 66, poz. 334, z 1996 r. nr 139, poz. 646, z 1997 r. nr 141, poz. 943 i nr 157, poz. 1040, z 1999 r. nr 5, poz. 32 oraz z 2001 r. nr 154 poz. 1792) jest niezgodny z art. 38 w związku z art. 30 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast w pozostałym zakresie dotyczącym złożonego wniosku w przedmiotowej sprawie umorzył postępowanie¹², wątpliwe stało się skuteczne dochodzenie na gruncie polskiego porządku prawnego roszczeń z tytułu *wrongful conception* oraz *wrongful birth*, gdyż w głównej mierze roszczenia te oparte były na przepisie prawa, co do którego stwierdzono niezgodność z ustawą zasadniczą. Wydane przez Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnięcie nie spowodowało, że roszczenia te przestaną być formułowane.

Usunięcie, na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22.10.2020 r., z polskiego porządku prawnego tzw. przesłanki embriopatologicznej przeprowadzenia zabiegu terminacji ciąży w żadnym razie nie powoduje, aby nie można było nadal nie tylko formułować roszczeń w oparciu o wyżej wskazane koncepcje, ale również skutecznie dochodzić ich zarówno na gruncie powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na arenie międzynarodowej. Z uwagi na to, że przedmiotem niniejszego opracowania nie jest kwestia wykazania prawnych możliwości dochodzenia tychże roszczeń w kontekście zapadłego rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, autorka jedynie zaznacza, że zgadza się z poglądami prof. ucz. dr hab. Marii Boratyńskiej sformułowanymi w tym zakresie¹³. Wobec powyższego nadal możliwe jest dochodzenie roszczeń odszkodowawczych w postaci: roszczenia o zadośćuczynienie zarówno w oparciu o regulacje Kodeksu cywilnego¹⁴, jak i ustawy

10 P. Szudejko, *Rozwój biologii i medycyny w świetle zasad demokratycznego państwa prawnego*, Warszawa 2018, s. 230.

11 M. Bieluk, *Sterylizacja jako przesłanka dochodzenia odpowiedzialności z tytułu wrongful conception*, „Prawo i Medycyna” 2017/2.

12 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r., sygn. akt K 1/20, Dz.U. z 2021 r. poz. 175.

13 M. Boratyńska, *O przerwaniu ciąży ze wskazań leczniczych po rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. i po śmierci pacjentki w szpitalu w Pszczynie*, „Przegląd Prawa Medycznego” 2021/3–4.

14 Ustawa z dnia 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

z dnia 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹⁵, odszkodowania z tytułu zwrotu kosztów leczenia, zwiększonych kosztów związanych z utrzymaniem chorego dziecka. Dlatego też uznając, że dochodzenie tychże roszczeń na gruncie polskiego ustawodawstwa jest nadal możliwe, przejść należy do omówienia dowodu z przesłuchania stron jako szczególnie ważnego w przypadku dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w oparciu o *wrongful conception* oraz *wrongful birth*.

II. CHARAKTERYSTYKA DOWODU Z PRZESŁUCHANIA STRON

Przesłuchanie stron jest jednym z dowodów, które uregulowane są w Kodeksie postępowania cywilnego¹⁶. Dowód ten ma charakter osobowy¹⁷, a przepisy odnoszące się niego są uregulowane od art. 299 do art. 304 k.p.c. Zgodnie z art. 299 k.p.c. jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron. Dowód z przesłuchania stron ma charakter dodatkowy, uzupełniający, subsydiarny, pomocniczy¹⁸, fakultatywny, ostateczny oraz symetryczny¹⁹.

Przeprowadzenie tego dowodu następuje wówczas, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych, np. zeznań świadków, dowodów z dokumentów, czy też opinii biegłych sądowych, lub w razie ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy²⁰, dlatego też dowód ten ma charakter subsydiarny. Powyższe oznacza, że jeżeli postępowanie dowodowe wyjaśniło wszystkie okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, to wówczas dowód z przesłuchania stron nie powinien być przeprowadzany. Dopiero wówczas, gdy istnieją istotne, niewyjaśnione okoliczności faktyczne, zachodzą przesłanki do jego przeprowadzenia. Przy czym może to odnosić się nawet do jednej, niewyjaśnionej okoliczności²¹. Fakt istotny, który ma być wykazany za pomocą tego środka dowodowego, powinien być określony w tezie dowodowej²². W wyroku z dnia 28.11.1997 r. (II CKN 457/97) Sąd Najwyższy wskazał, że: „Przepis art. 299 KPC obligujący sąd do zarządzenia dowodu z przesłuchania stron dla wyjaśnienia – dotychczas nie wyjaśnionych – faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, dotyczy tylko takich faktów, które w ocenie sądu są istotne dla rozstrzygnięcia sporu, a nie takich, które jedynie strony określają jako istotne”. Tak określony charakter

15 Ustawa z dnia 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2024 r. poz. 581).

16 Ustawa z dnia 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568), dalej: k.p.c.

17 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2014.

18 A. Turczyn (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2025, art. 299.

19 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, *Dowody...*

20 A. Turczyn (w:) *Kodeks postępowania cywilnego...*

21 *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa, 2019.

22 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, *Dowody...*

przeprowadzonego środka dowodowego jest związany przede wszystkim z emocjonalnym zaangażowaniem stron postępowania w sprawę. Doświadczenie życiowe uczy, że bezpośrednie zainteresowanie sposobem rozstrzygnięcia sprawy może wpłynąć na jakość ujawnienia przez stronę posiadanych przez nią wiadomości. Dodatkowo strona może świadomie lub nie, z uwagi na jej emocjonalny stosunek do przedmiotu sporu, zniekształcić pewne fakty lub nawet je zataić²³. Dlatego też dowód z przesłuchania stron ma charakter dodatkowy.

Kolejną cechą tego środka dowodowego jest jego fakultatywność. Sąd prowadzący sprawę przed dopuszczeniem tego dowodu powinien ustalić, czy w konkretnej sprawie konieczne jest przeprowadzenie tego dowodu. Nie dotyczy to spraw o rozwód oraz o separację, gdyż z uwagi na art. 432 k.p.c. przeprowadzenie tego dowodu w tych sprawach jest obligatoryjne. Dodatkowo w innych sprawach małżeńskich z uwagi na treść powołanego wyżej przepisu sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Tak ukształtowana regulacja związana jest ze specyfiką postępowań małżeńskich, które przede wszystkim odnoszą się do aspektów psychologicznych i prywatnych życia stron, o których to same strony posiadają największą wiedzę²⁴. Brak przeprowadzenia tego dowodu z uwagi na jego fakultatywność, co do zasady nie może stanowić podstawy do wniesienia apelacji²⁵. Podstawa do sformułowania zarzutu apelacyjnego pojawi się wówczas, gdy dzięki temu dowodowi można było wyjaśnić istniejące w sprawie kwestie sporne lub gdy był to jedyny dowód²⁶.

W literaturze podkreśla się nietypowość tego środka dowodowego z uwagi na to, że wiedzę o istotnych faktach związanych z rozstrzygnięciem przedmiotu sprawy prezentują strony, a zatem podmioty, które są zainteresowane rozstrzygnięciem sprawy. Z uwagi na charakter tego dowodu stanowi on wyjątek od zasady *nemo testis idoneus in causa sua*, tj. wyjątek od zasady, że nikt nie może być świadkiem we własnej sprawie²⁷.

Dowód z przesłuchania stron jest dowodem symetrycznym, co oznacza, że jeżeli sąd postanowił dopuścić ten dowód, to powinien przesłuchać obie strony postępowania, biorąc pod uwagę zasadę kontrydiktoryjności postępowania. Obie strony muszą mieć zapewnione równe prawa w procesie. Zasada ta dotyczy pierwszej fazy przesłuchania. Natomiast w drugiej jego fazie, tj. w przypadku ponownego przeprowadzenia tego dowodu, sąd prowadzący postępowanie może przesłuchać według swojego wyboru tylko jedną stronę postępowania. Wynika to wprost z treści art. 303 k.p.c.²⁸ Z uwagi na różnorodność spraw, które toczą się przed sądami

23 Kodeks postępowania cywilnego, t. 2, Komentarz...

24 System Postępowania Cywilnego, t. 2, Dowody...

25 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.02.2001 r. (V CKN 176/00).

26 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.06.2009 r. (I PK 19/09).

27 Kodeks postępowania cywilnego, t. 2, Komentarz...

28 System Postępowania Cywilnego, t. 2, Dowody...

powszechnymi, występuje również wyjątek, który uzasadnia możliwość przesłuchania tylko i wyłącznie jednej strony postępowania. Zgodnie z art. 302 § 1 k.p.c. gdy z przyczyn natury faktycznej lub prawnej przesłuchać można co do okoliczności spornych jedną tylko stronę, sąd oceni, czy mimo to należy przesłuchać tę stronę, czy też dowód ten pominąć w zupełności. Sąd postąpi tak samo, gdy druga strona lub niektórzy ze współuczestników nie stawili się na przesłuchanie stron lub odmówili zeznań. Redakcja tego przepisu sugeruje, że w przypadku wystąpienia możliwości przesłuchania tylko i wyłącznie jednej strony w pierwszej kolejności sąd prowadzący sprawę powinien rozważyć, czy nie pominąć dowodu z przesłuchania stron. W doktrynie aprobuje się takie rozstrzygnięcie, gdyż skoro strony są zainteresowane sposobem rozstrzygnięcia sprawy, a sam dowód z ich przesłuchania jest dowodem bardzo subiektywnym, to z uwagi na konieczność zachowania równowagi procesowej możliwość złożenia zeznań powinna mieć również druga strona²⁹. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.02.2002 r. wydany w sprawie o sygn. akt II CKN 672/00, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że: „Sąd może wprowadzić dowód z przesłuchania tylko jednej strony, jednak warunkiem jest, aby przesłuchanie drugiej było niemożliwe. Ograniczenie dowodu do przesłuchania jednej strony w sytuacji, gdy przesłuchanie drugiej było możliwe, stanowi naruszenie zasady równouprawnienia stron”.

Charakter niektórych spraw, które mogą być przedmiotem postępowań sądowych, wskazuje na konieczność przesłuchania tylko jednej strony postępowania. Takie sytuacje zdarzają się głównie wówczas, gdy jedna ze stron nie ma żadnej wiedzy o istotnych dla sprawy faktach. Tytułem przykładu można wskazać organ przedsiębiorstwa PKP w sprawie o odszkodowanie w związku z wypadkiem drogowym³⁰. W sytuacji gdy w danej sprawie taki przypadek zachodzi, to brak posiadania wiedzy o istotnych dla sprawy faktach powinien wynikać z samego oświadczenia strony³¹. Dlatego też nie można z góry zakładać, że w przypadku spraw o dochodzenie roszczeń odszkodowawczych strona pozwana będąca ubezpieczycielem nie będzie chciała skorzystać ze swojego prawa i złożyć zeznania. Zasadne byłoby w takiej sytuacji dopuścić dowód z przesłuchania obu stron, chyba że w odpowiedzi na pozew, w dalszych pismach procesowych lub podczas prowadzonych rozpraw ubezpieczyciel złoży oświadczenie, że nie chce w sprawie być słuchany z uwagi na brak posiadania informacji w sprawie.

Dowód z przesłuchania stron ma charakter ostateczny w postępowaniu cywilnym. Oznacza to, że rozstrzygnięcie sprawy na podstawie tego środka dowodowego może nastąpić w ściśle określonych sytuacjach, tj. w przypadku gdy wyroku nie można oprzeć na innych dowodach. Nadto dowód ten powinien być przeprowadzony jako

29 *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, Komentarz...

30 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, Dowody...

31 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, Dowody...

ostatni³². Wynika to przede wszystkim z tego, że dopiero po przeprowadzeniu wszystkich zgłoszonych wniosków dowodowych sąd może ocenić, czy wyjaśnione zostały wszystkie okoliczności faktyczne istotne dla dokonania ustaleń w sprawie oraz wydania rozstrzygnięcia. Zwrócić należy uwagę, że w niektórych sprawach dowód ten nie będzie mógł być przeprowadzony w ostatniej kolejności. Wyjątkowo może dojść do takiej sytuacji, w której zeznania składane przez stronę mogą wykazać takie okoliczności, które będą musiały być zweryfikowane za pomocą innego dowodu, np. dowodu wymagającego wiadomości specjalnych, tj. dowodu z opinii biegłego sądowego. Nie oznacza to jednak, że na koniec postępowania przeprowadzenie ponownego dowodu z przesłuchania stron jest konieczne³³. Uważam, że w takiej sytuacji złożenie wniosku przez strony o ich uzupełniające przesłuchanie powinno obligować sąd do jego uwzględnienia. Strona bowiem może wykazywać, że po przeprowadzeniu dowodów po jej przesłuchaniu pojawiły się istotne okoliczności wymagające wyjaśnienia. Nie można zapomnieć również o stanowisku Sądu Najwyższego zaprezentowanym w wyroku z dnia 8.01.2002 r., w którym Sąd Najwyższy wskazał, że przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron przed innymi dowodami mogłoby mieć wpływ na wynik sprawy tylko wtedy, gdyby strona wykazała, że ta kolejność przeprowadzenia dowodów miała wpływ na ich ocenę³⁴.

Jak każdy przeprowadzony dowód w sprawie, przesłuchanie stron podlega ocenie sądu, którą należy przeprowadzić w ramach tzw. swobodnej oceny dowodów. Zgodnie z art. 233 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Granice swobodnej oceny dowodów wyznaczają trzy czynniki: ideologiczny, ustawowy oraz logiczny. Odnosząc się do czynnika ideologicznego, to wskazać należy, że chodzi tutaj przede wszystkim o poziom świadomości prawnej sędziego oraz obowiązujące w danym momencie poglądy na sądowe stosowanie prawa. W literaturze podkreśla się, że musi istnieć zgodność pomiędzy wewnętrznym przekonaniem sędziego a jego świadomością prawną³⁵. Sąd Najwyższy wskazał, że obok znajomości przepisów, doktryny i orzecznictwa na postępowanie sędziego i sposób oceny przez niego różnych środków dowodowych wpływają także informacje dotyczące różnych faktów z życia społecznego, jego ogólna kultura prawna, jak również system pozaprawnych reguł i ocen społecznych, do których odsyłają przepisy obowiązującego prawa³⁶.

Swobodna ocena dowodów musi być przy tym ujęta w odpowiednie ramy proceduralne, co oznacza, że musi odpowiadać pewnym warunkom określonym przez

32 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, Dowody...

33 *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, Komentarz...

34 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.01.2002 r. (I PKN 762/00).

35 T. Ereciński (w:) *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227–315 k.p.c.*, red. M. Dziurda, Warszawa 2024, art. 233.

36 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.04.2000 r. (V CKN 17/00) (uzasadnienie).

powszechnie obowiązujące przepisy prawa (czynnik ustawowy). Wobec powyższego sąd musi oprzeć swoje przekonania na prawidłowo przeprowadzonych dowodach, a nadto na wszechstronnym rozważeniu zebranego w sprawie materiału dowodowego. Natomiast uzasadniając podjętą przez siebie decyzję, sąd powinien dokonać pewnej selekcji dowodów, tj. wskazać te, na których się oparł, oraz uzasadnić odrzucenie innych, których odmówił wiarygodności oraz mocy dowodowej³⁷.

Czynnik logiczny natomiast oznacza, że sąd ma obowiązek wyprowadzenia z zebranego w sprawie materiału dowodowego wniosków prawidłowych pod kątem logicznym. Dlatego też pomiędzy wnioskami sądu wyprowadzonymi z poszczególnych dowodów nie mogą istnieć sprzeczności, a zatem wszystkie wnioski muszą stanowić logiczną całość³⁸.

Ocena dowodu z przesłuchania strony sprowadza się do ustalenia, czy strona jest wiarygodna, tj. czy zeznaje prawdę oraz mówi szczerze. Niezwykle trudno jest ocenić zeznania stron, gdyż – jak już wskazano – strona jest zainteresowana uzyskaniem konkretnego rozstrzygnięcia. Wobec powyższego sąd, oceniając zeznania strony, winien wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności związane z jej przesłuchaniem, takie jak: przebieg zeznań, ich treść, sposób zeznawania, zachowania strony podczas składania zeznań, sposób wypowiadania się oraz zakres przedstawionych faktów. Dodatkowo sąd musi mieć na względzie to, że dowód z przesłuchania stron jest najmniej obiektywny, dlatego też w przypadku oparcia rozstrzygnięcia na tym dowodzie wymaga bardzo dokładnego uzasadnienia³⁹.

III. DOWÓD Z PRZESŁUCHANIA STRON W PRZYPADKU ROSZCZEŃ Z TYTUŁU *WRONGFUL BIRTH* ORAZ *WRONGFUL CONCEPTION*

W przypadku dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu *wrongful conception* lub *wrongful birth* przeprowadzenie tego dowodu będzie miało istotne znaczenie. Punkt widzenia stron będzie miał tutaj niebagatelne znaczenie, gdyż Sąd jest obowiązany do ustalenia istotnych faktów dla sprawy, a zatem musi poczynić konkretne ustalenia, kierując się głównie informacjami uzyskanymi od stron postępowania, które następnie powinny być zweryfikowane przez biegłego sądowego, posiadającego wiadomości specjalne. Wobec powyższego w przypadku roszczeń opartych na koncepcji *wrongful birth* sąd musi ustalić:

- jak przebiegała ciąża,

37 T. Ereciński (w:) *Postępowanie dowodowe...*

38 T. Ereciński (w:) *Postępowanie dowodowe...*

39 *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, Dowody...

- czy w trakcie ciąży były przeprowadzone badania diagnostyczne oraz jakie; a jeśli takie badania nie były przeprowadzone, to dlaczego oraz czy rodzice dziecka mieli o nich wiedzę,
- czy w trakcie ciąży poinformowano rodziców o wadzie płodu, jaka to była wada, a jeśli nie, to kiedy rodzice o tej wadzie się dowiedzieli i czy mogli dowiedzieć się o niej na wcześniejszym etapie,
- czy wada płodu stanowiła podstawę do terminacji ciąży,
- czy rodzice byli poinformowani o możliwości przerwania ciąży,
- czy rodzice chcieli przerwać ciążę z uwagi na informacje o stanie zdrowia dziecka,
- czy zdrowie (psychiczne, fizyczne) matki dziecka było z uwagi na powyższe, tj. informacje o wadzie płodu, zagrożone,
- czy odmówiono w danym przypadku terminacji ciąży, a jeżeli tak, to dlaczego,
- jakie koszty związane są z utrzymaniem chorego dziecka (obciążonego wadami genetycznymi lub nieuleczalną wadą) oraz co się na nie składa,
- czy na skutek konieczności opieki nad dzieckiem rodzice utracili zarobki, zmniejszyły się ich możliwości zarobkowe,
- czy na skutek urodzenia dziecka obciążonego wadami genetycznymi/ciężką, nieuleczalną chorobą jego rodzice doznali krzywdy oraz w jaki sposób ją wyceniają.

Natomiast w przypadku dochodzenia roszczeń odszkodowawczych opartych na koncepcji *wrongful conception* sąd musi ustalić:

- w jaki sposób doszło do niechcianego urodzenia (czy nieprawidłowo przeprowadzono zabieg sterylizacji, czy na skutek niedbalstwa ze strony podmiotu medycznego doszło do nieskutecznej antykoncepcji, czy odmówiono terminacji ciąży w przypadku, gdy zachodziła do tego podstawa),
- czy na skutek urodzenia doszło do wyrządzenia krzywdy rodzicom dziecka oraz w jaki sposób tę krzywdę wycenić,
- czy rodzice dziecka zdrowego dochodzą roszczeń odszkodowawczych, jakie są to roszczenia oraz w jaki sposób zostały wyliczone.

W każdym wyżej wskazanym przypadku twierdzenia stron muszą być zweryfikowane w oparciu o wiedzę specjalistyczną biegłych sądowych. Dlatego też w przypadku omawianych roszczeń dowód z przesłuchania stron nie będzie dowodem przeprowadzonym w ostatniej kolejności. Informacje od stron postępowania będą miały istotne znaczenie dla oceny zasadności sformułowanych roszczeń. Tylko strona może bowiem wykazać, dlaczego dochodzi tych roszczeń oraz w jaki sposób i na jakiej podstawie je wycenia. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w kontekście dochodzenia roszczeń z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Tylko strona jest bowiem władna do wykazania

swoich przeżyć psychicznych. Dlatego też dowód z przesłuchania stron nie powinien być traktowany w tego typu sprawach jako dowód uzupełniający, czy też subsydiarny.

W zależności od tego, kto jest podmiotem występującym po stronie pozwanej, przeprowadzenie tego dowodu będzie determinowane słuchaniem zarówno strony powodowej, jak i pozwanej lub tylko strony powodowej. W przypadku gdy stroną pozwaną jest ubezpieczyciel, tj. podmiot, który objął ochroną ubezpieczeniową podmiot leczniczy, któremu zarzuca się nieprawidłowości, to co do zasady sąd wysłucha w sprawie jedynie stronę powodową. Ubezpieczyciel nie ma bowiem istotnych informacji o faktach mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a wynikających z przesłuchania członków zarządu towarzystwa ubezpieczeń. Wiedza pozwanego w takim przypadku opiera się na dowodach z dokumentów, w tym głównie dokumentacji medycznej. Natomiast w przypadku, gdy po stronie pozwanej występuje konkretny podmiot leczniczy, np. szpital, czy też lekarz, to zasadne jest ich przesłuchanie w celu ustalenia m.in. rodzaju udzielanych świadczeń zdrowotnych, wszystkich przeprowadzonych badań, udzielanych informacji rodzicom dziecka.

Informacje uzyskane od stron postępowania będą miały niebagatelne znaczenie dla przeprowadzenia dalszych dowodów w sprawie, w tym opinii biegłych sądowych, które to dowody są również niezbędne w przypadku dochodzenia roszczeń z tytułu *wrongful conception* oraz *wrongful birth*. W każdym przypadku bowiem niezbędne jest posiadanie wiadomości specjalnych pozwalających na wskazanie, czy doszło do zaniedbań ze strony personelu medycznego/innego personelu (np. farmaceutycznego), które doprowadziły do niechcianego urodzenia, czy też rodzice dziecka nie zostali poinformowani o wadzie genetycznej płodu lub ciężkiej jego chorobie, która to dawała podstawę do przerwania ciąży.

Uważam, że w przypadku tego rodzaju roszczeń zasadne jest dwukrotne przesłuchanie stron postępowania (ewentualnie strony powodowej), tj. w ramach pierwszego przesłuchania przed przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłych sądowych oraz w ramach tzw. uzupełniającego przesłuchania stron po zgromadzeniu wszystkich dowodów w sprawie. Z uwagi na tak delikatny przedmiot sprawy zasadne jest stworzenie stronie postępowania możliwości wypowiedzenia się na samym końcu, po przeprowadzeniu wszystkich dowodów zgłoszonych w sprawie.

Z uwagi na charakter dochodzonych roszczeń nie można zapominać, że ocena informacji uzyskanych od stron postępowania (w szczególności strony powodowej) nie będzie wolna od aspektu etycznego. Trudność z oceną informacji pochodzących od stron będzie wiązała się zwłaszcza z odpowiedzią na pytanie, czy życie ludzkie może być uznane jako szkoda. W kontekście powyższych rozważań warto wskazać na Raport Komisji Senatu Stanów Zjednoczonych pt. „Wzrost populacji a gospodarka amerykańska”, w którym stwierdzono, że: „nieprzerwany wzrost ludności Stanów

Zjednoczonych nie byłby żadnym istotnym dobrodziejstwem⁴⁰. Tak przedstawiony problem sprawdza się do pogłębiania trudnych pytań o to, czy w przypadku gdy dany czyn jest niezbędny, aby powołać do istnienia osobę, której życie będzie przeżycia, to czy wykonanie tego czynu jest przez to dobrodziejstwem dla tej osoby (powołanej do życia)⁴¹. Nadto już sama materia związana z możliwością przerywania ciąży budzi od lat wątpliwości etyczne.

IV. PODSUMOWANIE

Dowód z przesłuchania stron jest uregulowany w Kodeksie postępowania cywilnego przede wszystkim jako dowód uzupełniający, który co do zasady powinien być przeprowadzany, jeżeli na podstawie innych dowodów pojawią się istotne dla rozstrzygnięcia fakty, które nie zostały jeszcze wykazane lub gdy brak jest innych dowodów. Niekiedy ustawodawca decyduje się na wprowadzenie wymogu skorzystania z tego środka dowodowego. Wówczas dowód ten ma charakter obligatoryjny. W przypadku dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu *wrongful conception* oraz *wrongful birth* co do zasady nie ma przepisu prawnego, który nakazywałby przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. Twierdzić można, że zasadność roszczeń może być wykazana za pomocą dowodów z dokumentacji medycznej, czy też opinii biegłych sądowych, która będzie w tych przypadkach konieczna. Biorąc jednak pod uwagę rodzaj dochodzonych roszczeń, m.in. zadośćuczynienie, należy uznać, że przesłuchanie stron będzie miało w tym zakresie niebagatelne znaczenie, a wykonanie dyspozycji z art. 6 Kodeksu cywilnego⁴² odnosić się będzie również do informacji pozyskanych bezpośrednio od strony dochodzącej roszczeń. Nie można jednak zapominać o regulacjach wynikających z Kodeksu postępowania cywilnego, które dowód ten traktują jako dowód posiłkowy. Warto jest zadbać już na początku pisania pozwu, czy też odpowiedzi na pozew, o takie sformułowanie tezy dowodowej w zakresie dowodu z przesłuchania stron, aby sąd doszedł do przekonania, że przeprowadzenie tego dowodu będzie miało istotne znaczenie w sprawie.

40 D. Parfit, *Czy powołanie kogoś do życia może być dla tej osoby dobrodziejstwem?*, przełożył M. Rutkowski, „Etyka Praktyczna” 2012/3.

41 D. Parfit, *Czy powołanie kogoś...*

42 Ustawa z dnia 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

r. pr. Katarzyna Talkowska-Szewczyk

Absolwentka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz studiów podyplomowych – prawo medyczne i bioetyka na Uniwersytecie Jagiellońskim na Wydziale Prawa i Administracji w Krakowie. Członek Okręgowej Izby Radców Prawnych we Wrocławiu od 2012 r.

A graduate of the Faculty of Law, Administration and Economics at the University of Wrocław, she also completed postgraduate studies in medical law and bioethics at the Faculty of Law and Administration of the Jagiellonian University in Kraków. An attorney at law, member of the Wrocław Bar Association of Attorneys at Law, since 2012.

ORCID: 0000-0001-6331-7142

ABSTRACT

Keywords: *wrongful conception, wrongful birth, interviewing the parties, Constitutional Tribunal, ethics*

Evidence from interviewing the parties to the proceedings in the case of claims for damages for wrongful conception and wrongful birth

This article discusses evidence obtained by interviewing parties in the context of pursuing claims arising from wrongful conception and wrongful birth. Due to the nature of such evidence, it is important to be aware of the legal regulations applicable in this area in order to emphasise the validity of this evidence in procedural documents and during the hearing, as well as to formulate the evidentiary arguments appropriately, which impacts the possibility of effectively pursuing such claims.

Bibliografia

1. **Boratyńska Maria**, *O przerwaniu ciąży ze wskazań leczniczych po rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. i po śmierci pacjentki w szpitalu w Pszczynie*, „Przegląd Prawa Medycznego” 2021/3–4
2. **Ereciński Tadeusz** (w:) *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227–315 k.p.c.*, red. M. Dziurda, Warszawa 2024, art. 233
3. *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 2051–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019

4. **Parfit Derek**, *Czy powołanie kogoś do życia może być dla tej osoby dobrodziejstwem?*, przeł. M. Rutkowski, „Etyka Praktyczna” 2012/3,
5. *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021
6. **Turczyn Arkadiusz** (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2025, art. 299
7. **Witczak-Bruś Paulina**, *Wrongful law, wrongful birth, wrongful life*, „Palestra” 2020/11